Siria între antichitate și actualitate. Situația vestigiilor arheologice în contextul primăverii arabe*

Drd. Cosmin Leah**

Abstract: The Middle East area is full of history more or less known even by archaeologists and historians. This makes this area devoid of its due importance. The Orient area hosts among the oldest permanently inhabited human settlements of which there are testimonies and documents. Unfortunately, archeological research began recently, about a century ago, and has managed to bring to the surface only a part of the history of those places. However, we are glad that the interest in this area is also due to the culture, not only to the oil fields that we find in the Arabian Peninsula. We highlight this aspect because, as we will see in the following lines, not always a very coveted resource brings with it a certain advantage. The geographical position of Syria has made it a disaster for several ancient cities, including Palmyra, Damascus or Ebla. These cities were the „collateral victims" of resource struggles. The aim of the paper is to highlight the rich past and the poor present that the cities I will talk about have.
Keywords: Middle East, Syria, Arab Spring, civil war, archaelogical artifacts

Preliminarii

Zona Orientului Mijlociu și Apropiat reprezintă una dintre cele mai bogate zone atât din punct de vedere economic – iar aici ne referim la rezervele de petrol de care dispun statele din această regiune –, *cât mai ales din punct de vedere cultural. Această zonă se poate mândri cu descoperirea unora dintre cele mai vechi vestigii arheologice,* care indică nu doar vechimea locurilor respective, ci și aspecte din viața cotidiană a oamenilor acelor epoci. Importanța acestor descoperiri este dată de faptul că sunt locuri care până deunăzi nu au reprezentat vreun interes aparte pentru cercetători și așa cum o să vedem în prezentarea acestor centre, înșiși*i arheologii recunosc că ceea ce au descoperit este doar o parte din marea bogăție* a Orientului Apropiat.

În prezentul studiu vom încerca să scoatem la lumină munca arheologilor și, totodată, să vedem care sunt rezultatele acestor descoperiri, precum și ceea ce au adus ele nou față de ceea ce se știa despre locurile respective. De asemenea, vom face și un paralelism între antichitate și actualitate, așa cum spune și titlul, a acestor vestigii și vom vedea care este situația lor actuală în contextul unor lupte fără sfârșit pentru Siria și toată zona Orientului Apropiat, precum fenomenul *Primăvara Arabă*, care au dus la distrugeri masive din toate punctele de vedere.

Istoricii, şi nu numai, nu au trecut cu vedere cele descoperite şi au început să se preocupe tot mai mult de Siria şi de celelalte ţări ale Orientului, acordându-le atenţia cuvenită. Printre cei care s-au preocupat de Orientul Apropiat şi implicit Siria, îl avem pe Emil Condurachi, care a tratat despre Istoria Orientului Mijlociu. Acesta tratează zona Siriei superficial, dar ne oferă informaţii despre cetăţile Mari şi Alep. Articolele părintelui Athanasie Negoiţă, despre descoperirile din Ebla, şi ale părintelui Emilian Cornițescu aduc la lumina mai multe informaţii despre cetăţi precum Ebla, Ugarit, Mari. De asemenea, un rol important l-au avut Mihai Vladimirescu şi Mihai Ciurea. Dintre străinii trebuie să îi amintim pe Michal Gawlikowski, Iain Browning, Michael Greenhalgh. Aceştia sunt doar o parte dintre cei care au tratat acest subiect.

Vestigiile arheologice: monumente ale bogăţiei

Aş vrea să încep prin a vorbi despre *Ebla* sau situl arheologic de la *Tell Mardikh*. Analizând acest sit, la prima vedere mi s-a părut extrem de interesantă distanţa milenară dintre momentul descoperirilor şi perioada la care fac trimitere cele descoperite. Cercetările au început înainte de anul 1960, dar, din păcate, rezultatele nu au fost cele scontate. Primele descoperiri au avut loc abia în 1960, iar din 1964 o echipă aflată sub conducerea profesorului Pablo Matthiae, echipă care se afla sub jurisdicţia Universităţii din Roma în Siria, a început săpăturile, iar rezultatele au fost impresionante. Această echipă a reuşit să exploateze sistematic situl *Tell Mardikh*, iar perioada din care provin descoperirile este mileniul III î. Hr[1].

În anul 1968 apar primele descoperiri cu adevărat răsunătoare. Astfel, a fost descoperit un bust care avea o inscripţie în limba akkadiană[2]. În urma acestei descoperiri s-a putut afirma faptul că situl Tell Mardikh poate fi identificat cu oraşul Ebla. Pe lângă argumentele arheologice, în vederea susţinerii afirmaţiei vechimii oraşului Ebla avem şi mărturii şi menţionări textuale. Astfel, prima menţionare se află în inscripţiile a doi regi. Primul rege este regele Sargon (2350-2295 î.Hr.) şi Naram-Sin al Akkadului (2269-2234 î.Hr.)[3]. De asemenea, descoperirile nu s-au oprit în acest punct, iar în anii 1974-1975 s-a descoperit *prima arhivă, constând în 42 de tăbliţe economice, scrise în cuneiforme (...). Un an mai târziu, au fost descoperite două camere care conţineau arhivele regale din Ebla, datând din mileniul III î. Hr*[4].

---

[*] Studiul de faţă a fost redactat sub coordonarea Pr. prof. dr. Emil Jurcan, care şi-a dat avizul pentru publicare.

[**] Doctorand la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universităţii „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia.

[1] Athanasie Negoiţă, „Noile descoperiri de la Ebla", în: *Studii Teologice*, 9-10 (1985), p. 668.

[2] Limba akkadiană este o limbă vorbită în perioada antichităţii pe teritoriul Irakului de azi. Din punct de vedere al vechimii, este cea mai veche limbă semitică atestată şi face parte din limbile internaţionale de civilizaţie a lumii antice. Existenţa acestei limbi datează din mileniul III î.Hr (sunt unii cercetători care spun că ar fi chiar mai veche) şi până în primii ani de d.Hr.

[3] Mihai Valentin Vladimirescu, Mihai Ciurea, *Siria creştină: repere biblice, istorice şi patristice*, Pro Universitaria, Bucureşti, 2010, pp. 24-25.

[4] M.V. Vladimirescu, M. Ciurea, *Siria creştină...*, p. 25.

Focusându-ne pe partea religioasă, dispunem, din descoperirile menționate anterior, de informații care ne pot oferi o imagine a ceea ce reprezenta partea religioasă pentru oamenii acelor vremuri și locuri. Ținând cont de faptul că documentele de arhivă au fost descoperite în Ebla, inevitabil panteonul are și un pronunțat caracter local. Cu alte cuvinte, în acest panteon se regăsesc divinități venerate în Ebla, dar și divinități venerate în întreaga Sirie, cum ar fi *Ișțar și Dagan*. Un lucru interesant este și menționarea zeului *Il* sau *Ya*. Acest termen se poate rezuma și la terminologia de zeu, dar, în același timp, poate desemna și o zeitate. La prima vedere se poate face o asociere cu forma prescurtată cu care Dumnezeu se autointitulează în Vechiul Testament, *Eu* sau în vorbirea cotidiană care făcea referire la Dumnezeu, ca fiind *El*, cu aceste denumiri prezentate adineauri. Însă aceste aspecte nu au nici un argument și sunt privite ca fiind pur întâmplătoare[5].

Importanța acestor descoperiri este covârșitoare, întrucât nu se putea realiza o imagine de ansamblu a ceea reprezenta istoria culturii siriene timpurii doar cu materialele de dinaintea anilor '64, moment în care s-au început lucrările. Aceste descoperiri au ajutat la creionarea geografiei politice a întregului Orient Apropiat, și totodată *constituie baza tuturor cercetărilor legate de cultura denumită tradițional drept canaanită și de atmosfera în care a apărut marea experiență religioasă a Vechiului Testament*[6].

Al doilea sit arheologic pe care aș vrea să îl punctez este cel de la *Mari* sau denumirea anterioară *Tell Harîri*. Referitor la poziția geografică, orașul Mari se află pe malul fluviului Eufrat, o poziționare extrem de bună. Importanța acestui sit este dată de mai multe aspecte. În primul rând, ne referim la limba vorbită de către vechii locuitori ai acestui ținut, limbă care este strâns legată de limba ebraică a Vechiului Testament. În al doilea rând, importanța este dată de descoperirile arhitecturale.

Cercetările acestui sit au fost treptate: accidental, solitar și în cele din urmă, într-o formă organizată. S-au început săpăturile după ce un trib de beduini, în timp ce săpau un mormânt, au dat peste o statuetă fără cap. La scurt timp, francezii au subvenționat cercetările arheologice din acea regiune, iar renumitul orientalist, Rene Dussaud, începe lucrările. Rezultatele nu se lasă mult așteptate. Astfel, la aproximativ 40 de zile reușește să aducă la suprafață 3 statui, care s-ar părea a fi unor personalități importante din perioada veche[7].

Cercetările asupra acestui sit în mod organizat s-au desfășurat pe o perioadă de aproximativ 40 de ani. Prima campanie organizată a fost înfăptuită tot de către francezi. Cel care a condus misiunea a fost arheologul André Perrot (1933-1934), misiunea care a durat până în 1975. O perioadă de 4 ani lucrările au fost sistate. După aceasta, în 1979, lucrările au fost reluate, dar sub conducerea unui alt cercetător, în persoana arheologului Jean Margueron. Descoperirile se încadrează în două categorii:

---

[5] M.V. Vladimirescu, M. Ciurea, *Siria creștină*..., p. 27.

[6] M.V. Vladimirescu, M. Ciurea, *Siria creștină*..., pp. 27-28.

[7] Irina Manea, „Un miracol urban – orașul Mari din Siria", <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/un-miracol-urban-orasul-mari-din-siria>, 13 octombrie 2020.

Arhitecturale – s-au găsit mai multe palate suprapuse care se întind pe o perioadă de un mileniu (început de mileniu III – început de mileniu II).

Epigrafice – s-au găsit tăbliţe care fac referire la fondatorii dinastiilor din Mari şi Ur. Cercetătorul I. J. Gelb a afirmat faptul că poate exista o legătură între descoperirile din Mari şi cele din Ebla, subliniind faptul că textele din Mari pot ajuta la înţelegerea civilizaţiei din Ebla[8].

Cât priveşte istoria religioasă, informaţii avem atât din surse literare, cât şi din surse non-literare. Este prezent obişnuitul Panteon, despre care vorbesc şi sursele siro-palestiniene. Un aspect mai puţin obişnuit este acela al profeţiilor dintre locuitorii cetăţii Mari şi celelalte cetăţi. De obicei, cei care primeau aceste profeţii susţineau că le-au primit de la zei şi că ele se îndreaptă către rege. Vorbindu-se despre aceste profeţii, se încerca o analogie între aceşti aşa-zişi profeţi şi profeţii Vechiului Testament. Analogia continua prin încercarea de a determina în ce mod se asemănau modurile de a aduce jertfa de către locuitorii acestei cetăţi şi cum erau prescrise în legea mozaică, şi nu în ultimul rând, ceremonialul prin care se făcea investirea regilor de către zeiţa Iştar şi cel al ungerii regilor lui Israel. Toate aceste analogii sunt, de cele mai multe ori, pur întâmplătoare şi nu se consideră necesar ca una să derive din cealaltă[9].

Oraşul Mari este de o importanţă deosebită şi atunci când vine vorba despre stabilirea cronologiei biblice în perioada 2000-500 î. Hr. Este, însă, o mare problemă constituită de lipsa dovezilor. Pentru a afla mai multe informaţii despre cetatea Mari şi mai ales despre clarificarea lucrurilor de la începutul mileniului II î. Hr., trebuie să aşteptăm următoarele săpături[10].

Un alt oraş cu foarte multe vestigii arheologice este *Palmyra*. Numele este sugestiv întrucât aici se găsesc aproximativ 500.000 de palmieri, măslini şi arbori de rodii. Totodată, acest oraş a fost numit şi „Mireasa Deşertului", datorită frumuseţii lui[11]. Sunt o mulţime de obiective arheologice pe care le găsim în acest oraş. Dintre acestea, aş dori să amintesc doar câteva: Arcul de Triumf al Străzii Principale, Teatrul Roman, Zidul Vechi, Câmpul lui Diocleţian ş.a.m.d. De asemenea, acest oraş a avut un rol foarte mare în ceea ce priveşte economia zonei fiindcă se afla aproape de râul Eufrat, iar acest lucru făcea ca mulţi negustori şi comercianţi să ajungă în Palmyra. În acelaşi timp, Palmyra se afla situată relativ aproape de alte puncte importante ale antichităţii în acea perioadă, cum ar fi Dura Europos, Alep şi, nu în ultimul rând, Damasc[12].

De asemenea, s-a mai descoperit şi existenţa altor temple, *însă* doar cu ajutorul inscripţiilor. Astfel, se vorbeşte despre *grădina zeilor* Aglibol şi Malakbel. Arheologul sirian, Adnan Bounni, scoate la lumină templul zeului Nabu, asociat cu zeul înţelepciunii[13].

---

[8] M.V. Vladimirescu, M. Ciurea, *Siria creştină*..., pp. 28-29.

[9] Emilian Cornițescu, „Descoperiri arheologice din Egipt, Asiria, Babilonia, Siria, Asia Mică, Fenicia şi Arabia care au legătură cu Vechiul Testament", în: *Studii Teologice*, 7-8 (1984), p. 565.

[10] M.V. Vladimirescu, M. Ciurea, *Siria creştină*..., p. 31.

[11] Iain Browning, *Palmyra*, Chatto and Windus, London, 1979, p. 13.

[12] I. Browning, *Palmyra*, p. 13.

[13] Michal Gawlikowski, *Arta Siriei*, trad. Eveline Colpacci, Meridiane, Bucureşti, 1979, p. 171.

Potrivit informațiilor pe care le avem, există dovezi conform cărora, pe locul unde se află acum actual oraș, ar fi fost așezări omenești încă din mileniul II î.Hr. Numele originar al acestui oraș este Tadmor, iar actualul nume apare doar în scrierile lui Plinius cel Bătrân în secolul I d.Hr[14].

Prima atestare documentară a orașului Palmyra datează din mileniul al II-lea î.Hr., demonstrație făcută pe baza unei tăbliță ce a fost descoperită lângă fluviul Eufrat, mai exact în Maskana. Cercetătorii înaintează ipoteza conform căreia acest sit a fost locuit și *înainte, dar la o scară mică, de către* nomazi[15]. Din păcate, orașul a început să se dezvolte doar după aproximativ zece secole, sec IV î.Hr., apogeul dezvoltării îl găsim la aproximativ cinci-*șapte secole* distanță, undeva prin sec. I -III d.Hr.

Pe lângă atestările documentare din lumea profană, se alătură și mărturii din Biblie care vorbesc despre existența acestui oraș. În primul rând, în cartea II Paralipomena, „ni se spune că înțeleptul rege Solomon a zidit Tadmorul în pustiu, pe teritoriul lui Iuda"[16]. În al doilea rând, bazându-ne tot pe relatări din Sfânta Scriptură, pe cartea 3 Regi 9, 8, dar folosindu-ne *și* de alte surse[17], putem afirma că la construirea cetății Palmyra ar fi luat parte și Solomon.

Cum am spus într-un alineat ulterior, perioada de dezvoltare masivă are loc la sfârșitul secolului I d.Hr., începutul secolului II d.Hr. Acest lucru se datorează prin începutul deținerii controlului asupra drumurilor comerciale. Tot acest context se răsfrânge în mod pozitiv asupra cetății. În această perioadă s-au construit mai multe temple. Construcțiile din secolul I d.Hr. se caracterizează printr-o remarcabilă orientare sacră. Din acea perioadă o singură construcție nu are caracter sacru și aceasta este zidul orașului.

Perioada de apogeu pe care a avut-o această cetate a încetat odată cu cucerirea acesteia de către Imperiul Roman la finele secolului III d.Hr. Odată cu trecerea acestei perioade ne-au rămas o mulțime de bogății arhitecturale. Trebuie scoase în evidență sculpturile specifice stilului oriental, cu o vechime de aproximativ 2 milenii. Aceste sculpturi se fac remarcate prin frumusețe și prin reușita sculptorului de a pune la dispoziția noastră niște lucrări cu o remarcabilă claritate a trăsăturilor. Pe lângă aceasta, aceste sculpturi ne oferă o imagine a societății acelor vremuri prin reprezentarea persoanelor în îmbrăcămintea specifică fiecărui strat social.

Ultimul dintre vestigiile arheologice pe care aș dori să-l menționez este *Dura (Europos) în funcție de imperiile care controlau regiunea, Seleucizii sau Romanii.* Acest loc în vechime se afla în afara Siriei, dar acum face parte din teritoriul Republicii Siriene.

Acest oraș antic este format din două cuvinte, fiecare având o etimologie proprie. În primul rând, *Dura* vine pe filieră asiriană, fiind o transpunere în aramaică a ter-

[14] Andrei Pogăciaș, „Palmira. File de istorie zbuciumată", <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/palmira-file-de-istorie-zbuciumata>, 14 octombrie 2020.

[15] I. Browning, *Palmyra*, p. 14.

[16] M.V. Vladimirescu, M. Ciurea, *Siria creștină*..., p. 32.

[17] Michael Greenhalgh, *Syria's Monuments: their Survival and Destruction*, Brill, Leiden; Boston, 2017, p. 276.

menului care înseamnă *fortăreață*. Acest oraș este întemeiat în jurul anului 300 î.Hr. Sunt mai multe voci care spun că anul exact al înființării ar fi 303 î.Hr. Înființarea acestui oraș, ca și cel de-al doilea cuvânt din nume, se leagă de primul rege pe care l-a avut dinastia Seleucizilor, și anume Selekos Nikanor. Astfel, în jurul anului 300 î.Hr. acesta pune bazele unei colonii militare pe care o numește *Europos*[18].

Anii de viață ai acestui oraș se întind pe aproximativ șase secole, iar în acest timp a *făcut* parte din Imperiul Part, iar mai târziu, prin 164-165 d.Hr., este ocupat de Imperiul Roman, care în urma asediului sasanid din 256-257 d.Hr. este distrus, *și* niciodată reconstruit de atunci. Cu toate că nu a existat foarte mult în istorie, totuși a lăsat în urmă lucruri extraordinare. Cele mai de seamă bogății pe care le avem de aici sunt ruinele celei mai vechi sinagogi și a celei mai vechi biserici creștine descoperite până în prezent. Datorită acestor descoperiri a primit și renumele de *Pompeiul deșertului sirian*[19].

Primele intervenții în acest oraș s-au făcut între anii 1922-1923 de către Franz Cumont. Acesta reușește să pună în valoare un templu păgân. Mai târziu, Universitatea Yale este cea care pune la dispoziție resursele financiare necesare pentru continuarea săpăturilor arheologice. Unul dintre conducătorii de campanii care s-au remarcat a fost Michael Rostovtzeff. Campaniile s-au încheiat în 1937, reluându-se după aproximativ jumătate de secol, prin anul 1986.

Acest oraș a lăsat în urma sa o mulțime de temple închinate diferitelor divinități, temple care s-au conservat extrem de bine. Cu toate acestea, *aș dori să punctez câteva aspecte despre sinagoga descoperită, dar mai ales despre biserica creștină care s-a găsit acolo. Vechimea sinagogii descoperită aici este confirmată de o inscripție în limba aramică care datează din anul 244. Odată cu aceste fortificații, atât sinagoga cât și biserica au fost umplute cu pământ, ceea ce a făcut ca acestea să fie conservate foarte bine. Responsabil pentru descoperirea sinagogii este Clark Hopkins. Resturile sinagogii sunt expuse la Muzeul Național din Damasc.*

Potrivit părintelui Dumitru Vanca, „casa-biserică de la Dura este veriga care face tranziția între creștinismul non instituționalizat al secolului I – fără temple și altare – la cel al secolului IV, *când locul devine o clădire tot mai elaborată cu* spații specializate și decorate în funcție de lucrările sacramentale desfășurate acolo”[20]. Actualmente, la Dura se mai poate vedea doar fundația acestei biserici, ea fiind reconstruită la Universitatea Yale. Se consideră că a fost pictată între anii 232-256. Această biserică dispunea de un baptisteriu, o sală catehumenală și biserica propriu zisă.

De o importanță extraordinară este și orașul Damasc, care este unul dintre cele mai vechi locuri de pe pământ care au fost locuite permanent. Acest oraș, comparativ cu locațiile menționate anterior, nu ar intra în categoria vestigiilor arheologice întrucât

[18] M. Gawlikowski, *Arta Siriei*, pp. 189-190.

[19] Michael Peppard, *The world's oldest church: Bible, art, and ritual at Dura-Europos, Syria*, Yale University Press, New Haven, 2016, p. 5.

[20] Dumitru Vanca, *Curs – Introducere în arta bizantină sem I*, Alba-Iulia, 2015, p. 13.

a fost locuit permanent, dar țin să îl menționez datorită vechimii sale. Se consideră că orașul are o vechime de peste nouă milenii, dar importanța sa este menționată în documente ca începând din secolul al XV-lea î.Hr.[21]. Reprezintă un important loc de rugăciune atât pentru creștini, istoria cu convertirea Sfântului Pavel, acolo se află capul Sfântului Ioan Botezătorul, cât și pentru musulmani, acolo aflându-se una dintre cele mai importante moschei, Moscheea Omeiazilor. Din această cauză, orașul are o mare însemnătate atât pentru creștini, cât și pentru musulmani. De asemenea, din punct de vedere economic, Damascul, în vechime, era renumit pentru controlarea a numeroase drumuri comerciale. Totodată, acest oraș a mai fost recunoscut drept punctul de legătură între două civilizații, cea din Egipt și cea din Mesopotamia.

Cine a distrus comorile? Sau despre nimicirea istoriei

Războiul din Siria a fost unul dintre cele mai dureroase lucruri care se puteau întâmpla în momentul de față nu doar pentru Siria în sine, ci pentru întreaga regiune a Orientului Apropiat ținând cont de situația etnică, religioasă, politică și chiar socială. A fost nevoie de o scânteie pentru a încinge spiritele și pentru ca evenimentele să ia amploare. Toate consecințele pe care le vom enumera în rândurile următoare sunt rezultatul orgoliilor politice, în primul rând, și rezultatul dorinței afirmării sentimentelor etnico-religioase, în al doilea rând. Am amintit mai sus diferite locuri, precum Palmyra, Ebla sau Damasc care au avut de suferit. Cu toate că pagubele suferite de pe urma acestor atentate au fost foarte mari, consider că atât presa cât și istoricii, politologii sau alți oameni importanți, nu au acordat atenție cuvenită acestor evenimente. Întotdeauna, de-a lungul anilor, accentul a căzut pe atentatele din Occident, iar cele din Orient au fost tratate cu oarecare indiferență, cu toate că de cele mai multe ori au provocat mult mai multe distrugeri decât cele Occident. Tot astfel au decurs lucrurile și în cazul de față.

De pe urma situației din Siria au avut de pierdut toate părțile. În primul rând populația, pentru că s-a distrus starea de relativă pace, care în multe locuri dăinuia de mulți ani. De altfel, de pe urma acestor lupte, turismul, una dintre cele mai importante ramuri ale economiei, a avut de suferit foarte mult. Distrugerea Alepului sau *Viena Orientului Mijlociu*, așa cum i se mai spunea, distrugerea orașului Palmyra, *Mireasa Deșertului*, sau distrugerea Damascului au făcut Siria una dintre cele mai nesigure țări, iar consecința a fost evitarea vizitării acesteia. Situația actuală din Alep este una degradantă și greu de imaginat. Oamenii care au mai rămas aici sunt nevoiți să își continue traiul printre dărâmături, iar electricitatea, apa potabilă sau combustibilul sunt un lux. Orașul Alep avea o cetate reprezentativă, cu o istorie milenară, încă din perioada lui Alexandru cel Mare. Cetatea făcea parte din grupul restrâns al unor

[21] M.V. Vladimirescu, M. Ciurea, *Siria creștină*, pp. 66-67.

faimoase monumente ale patrimoniului mondial. Din păcate, mai multe clădiri ale acestei cetăți au fost distruse[22].

În al doilea rând, grupările extremiste nu au vizat doar creștinii, ci și locurile sfinte ale acestora: bisericile și orașele cu caracter reprezentativ pentru aceștia. Una dintre bisericile care au căzut pradă extremiștilor este și biserica Mănăstirii Sfântul Serghei, împreună cu toate cele aflate împrejurul acesteia. Faptele împotriva acestei mănăstiri sunt reprobabile, aceasta a fost ocupată și jefuită.

O altă construcție cu o importantă istorie în spate este și Biserica Comunitară. Acest edificiu este unul dintre cele mai vechi edificii creștine din lume, datând din secolul IV. Din păcate, acesta a fost jefuit. Bogățiile creștinismului au fost distruse pe bandă rulantă. Institutul Lumii Arabe dispunea din anul 2003 de mai multe icoane remarcabile, pe care le avea expuse. Jabhat al-Nusra[23] se face responsabilă de distrugerea acestora și a acelui institut. În urma atacurilor, Crucea din vârf a fost dinamitată. Pe lângă aceasta, din mănăstirea Sfânta Tecla au fost răpite cinci maici, care după câteva luni au fost eliberate[24].

Printre orașele distruse se află orașul Palmyra. Cei care au scris despre acest oraș, mai ales și după atentate, spun că nu putem să exprim gravitatea distrugerilor din acest loc. Ceea ce este cel mai dureros este faptul că teroriștii au vizat cele mai importante construcții. Printre monumentele distruse se află și Templul Bel, care este vechi de 2000 de ani. Pe lângă acesta, s-au mai distrus și alte statui și morminte[25].

Damasc este orașul din Siria cu un renume în istoria mondială. Bombardamentele au ajuns și în acest oraș și au fost distruse foarte multe cartiere, multe din obiectivele turiste fiind distruse. Turiștii care vizitau orașul Damasc aveau privilegiul unei panorame asupra orașului, cu o vedere extraordinară. Din păcate, în acest moment, turiștii nu mai au acest privilegiu, întrucât scenele, potrivit unora, sunt apocaliptice.

În Siria se află orașul antic Bosra. Acest oraș a fost de o importanță majoră pentru ținutul arab în perioada stăpânirii Imperiului Roman. Cercetătorii au afirmat faptul că locuirea lui permanentă este de aproximativ două milenii și jumătate. Din păcate, atacurile din Siria au afectat foarte serios acest oraș, potrivit arheologilor.

Poate că ne-am axat foarte mult pe ceea ce a însemnat construcții în aceste locuri, atât documente, cât și imagini, dar nu trebuie să uităm și oamenii. Suntem conștienți că acele clădiri vechi, de o valoare inestimabilă, nu vor mai fi la fel, dar cu toate acestea sunt niște clădiri. Situația celor care trăiesc acolo este critică, aceștia fiind ne-

---

[22] Mediafax, „Cele mai afectate orașe în urma războaielor", <http://www.mediafax.ro/externe/cele-mai-afectate-orase-in-urma-razboaielor-foto-14928316>, 25 octombrie 2020.

[23] Jabhat al-Nusra este una dintre cele două grupări radicale jihadiste din Siria, alături de ISIS (DAESH). Amândouă grupările își au rădăcina în gruparea Al-Qaida. Cea dintâi este ramura Al-Qaida în Siria, iar ISIS este o ramură care s-a desprins din gruparea Al-Qaida. Cu toate că scopul celor două ramuri este întemeierea Statului Islamic în Siria, acestea se luptă între ele.

[24] Frédéric Pichon, *Siria: de ce s-a înșelat Occidentul*, trad. Simona Brânzaru, Corint, București, 2015, p. 101.

[25] Mediafax, „Cele mai afectate orașe...".

voiți să trăiască un adevărat calvar zi de zi, nefiind siguri că vor prinde următoarea zi în viață. Multora dintre noi nu ne place să vorbim despre moarte, considerând-o ca fiind ceva care se va întâmpla la un moment dat, dar pentru acei oameni moartea este prezentă în fiecare clipă, iar sprijinul material sau moral lipsește.

Concluzii

Cu toate că la prima vedere se poate considera că acest subiect nu are legătură neapărată cu spațiul pe care noi îl locuim în momentul de față, și aici mă refer stric la spațiul românesc, un spațiu peste care, momentan, domnește pacea, subiectul tratat îl considerăm important și actual din cauza faptului că toată această criză din Orient se poate transforma într-o criză umanitară la nivel mondial. Bineînțeles că nu putem trece cu vederea distrugerile făcute de către extremiști, care au lăsat în urmă doar niște ruine pe locul unde au fost clădiri de mii de ani. Este imposibil să trecem cu vederea toate ororile provocate de aceștia, care, la rândul lor, considerăm că au fost provocați, iar aceștia au răspuns prompt provocărilor. Din această cauză să dăm vina doar pe musulmanii radicali pentru toată situația din Siria, și restul țărilor implicate în acest curent numit *Primăvara Arabă*, ni se pare că suntem superficiali și tratăm subiectul cu o oarecare subiectivitate.

Considerăm că această criză se va manifesta printr-o lipsă de empatie față de persoanele din locurile respective. Observăm că în foarte multe situații accentul s-a pus pe clădiri și vechimea și valoarea acestora, iar această cauză va produce, la un moment dat, o desensibilizare tot mai mare a oamenilor unii față de alții, iar cei care trăiesc în zone liniștite nu își vor asuma să îi ajute pe cei în nevoie. Materializarea acestei crize, din punctul nostru de vedere, se va vedea în detașarea sprijinirii persoanelor și nu doar asta, ci și din lipsa interesului și pentru situația trăită de acei oameni.

Din păcate, tot ceea ce a adunat Siria de-a lungul secolelor și a mileniilor a fost distrus într-un timp foarte scurt. Este foarte dureros să vedem aceste lucruri. Siria este un loc reprezentativ pentru creștinism, oferind acestuia numeroase personalități precum Sfântul Ioan Damaschin, Sfântul Isaac Sirul sau Sfântul Efrem Sirul. Din această cauză, daunele provocate de dispute afectează istoria creștinismului și buna conviețuire a acestuia cu islamismul, care, până deunăzi, a fost realitatea acelor locuri în care creștinii și musulmanii conviețuiau, relativ, în bună înțelegere.